

De arbeidsmarktsituatie en competenties van afgestudeerden van het Nederlandse kunstvakonderwijs in internationaal perspectief

Johan Coenen

ROA-TR-2008/3

September 2008

Uitgevoerd in opdracht van het programma Creative Co-makership
van Kunstenaars&CO en Kunst & Zaken.

**Researchcentrum voor
Onderwijs en Arbeidsmarkt**
Postbus 616
6200 MD Maastricht

E-mail: secretary@roa.unimaas.nl

Internet: www.roa.unimaas.nl

Universiteit Maastricht
Faculteit der Economische Wetenschappen en Bedrijfskunde

ISBN 978-90-5321-467-1

Sec08.134

Inhoud

	Bladzijde
1 Inleiding	1
2 De transitie van afgestudeerden van de kunstenopleidingen van onderwijs naar arbeidsmarkt	4
3 Kenmerken van het werk van afgestudeerde kunstenaars	7
4 Competenties van afgestudeerden van het kunstvakonderwijs	17
5 Oordelen achteraf, opleidingskenmerken en inzet van afgestudeerden van de kunstenopleidingen	21
6 Conclusie	30
Appendix	33

1 Inleiding

In deze notitie¹ wordt een beeld geschetst van de arbeidsmarktsituatie van afgestudeerden van het Nederlandse kunstvakonderwijs ten opzichte van zowel afgestudeerden van kunstenopleidingen uit andere Europese landen als alle HBO- / Bachelorafgestudeerden gemiddeld. Deze cijfers zijn afkomstig uit de REFLEX-database. REFLEX is een, door het ROA gecoördineerd, grootschalig internationaal onderzoek dat zich toespitst op de eisen die vanuit de moderne kennismaatschappij aan hoger opgeleiden gesteld worden, en op de mate waarin het hoger onderwijs de competenties bijbrengt waardoor afgestudeerden aan deze eisen kunnen voldoen. In totaal deden vijftien landen mee aan het project: Oostenrijk, Zwitserland, Duitsland, Nederland, België (Vlaanderen), het Verenigd Koninkrijk, Italië, Spanje, Portugal, Frankrijk, Noorwegen, Finland, Tsjechië, Estland en Japan. In REFLEX zijn respondenten in 2005, ongeveer vijf jaar na afstuderen benaderd. Dit biedt mogelijkheden om het vroege carrièreverloop van afgestudeerden in kaart te brengen. Zowel over de eerste baan als over de huidige baan zijn data beschikbaar. In dit rapport wordt verslag gedaan van de belangrijkste cijfers over de arbeidsmarktintrede van kunstenaars in vergelijking met andere afgestudeerden. Ook wordt er middels data uit de Kunsten-Monitor stilgestaan bij meer specifieke competenties die voor kunstenaars uit de opleidingsprofielen relevant zijn.

Om uit de REFLEX-data aan de ene kant voldoende respondenten te kunnen gebruiken om tot een betrouwbare vergelijking tussen Nederlandse en buitenlandse afgestudeerden van kunstenopleidingen te komen en aan de andere kant nog onderscheid tussen de verschillende andere landen in de data te kunnen maken, hebben we verschillende landen samengevoegd in groepen: Nederlandse afgestudeerden worden zowel uit de kunstenopleidingen als in totaal vergeleken met:

-
1. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het programma Creative Co-makership van Kunstenaars&CO en Kunst & Zaken.

1. Zuid-Europa: Frankrijk, Italië, Portugal en Spanje.
2. Duitstalige landen: Duitsland, Oostenrijk en Zwitserland.
3. Scandinavië: Finland en Noorwegen.
4. Nieuwe EU lidstaten: Estland en Tsjechië.
5. Gemiddelde Europa: Alle voorgaande landen plus Nederland, het Verenigd Koninkrijk en (Vlaams) België.

In tabel 1.1 wordt het aantal respondenten per landengroep uit REFLEX weergegeven. In tabel 1.2 wordt in aanvulling hierop ook het aantal respondenten in de Kunsten-Monitor van 2005 tot 2007 weergegeven.

Tabel 1.1

Aantal respondenten per landengroep, REFLEX

	n
Kunsten	
Nederland	100
Zuid-Europa	54
Duitstalige landen	69
Scandinavië	71
Nieuwe EU lidstaten	53
Totaal Europa	483
Totaal HBO / Bachelor	
Nederland	2291
Zuid-Europa	2993
Duitstalige landen	2239
Scandinavië	2584
Nieuwe EU lidstaten	1957
Totaal Europa	13919

Tabel 1.2Aantal respondenten per opleidingsprofiel, Kunsten-Monitor meting 2005 t/m 2007²

	Ongewogen			Gewogen		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Autonome Beeldende Kunst	139	160	150	401	410	434
Vormgeving	323	446	342	830	1029	898
Docent Beeldende Kunst en Vormgeving	143	122	106	331	265	247
Film en Televisie	16	17	23	56	58	64
Muziek	153	166	194	594	609	638
Docent Muziek	20	21	21	55	53	67
Theater	27	34	45	62	91	113
Docent Drama	20	27	14	67	51	40
Dans	26	24	10	111	106	56
Docent Dans	13	10	15	58	33	28
Erfgoedprofessional	23	24	13	33	41	28
Voortgezette opleiding Muziek	48	38	58	162	201	196
Overige Kunstopleidingen	50	46	37	144	98	92
Totaal KUO	1001	1135	1028	2904	3045	2901

Achtereenvolgens zullen in deze notitie de volgende onderwerpen aan bod komen: (1) De transitie van afgestudeerden van de kunstenopleidingen van onderwijs naar arbeidsmarkt. Hoe lang zijn deze afgestudeerden werkloos voor het vinden van hun eerste baan of werkkring? En hoe staat het met de werkloosheid onder deze afgestudeerden vijf jaar na afstuderen? (2) Wat levert het op? Het inkomen, het soort dienstverband en, indien men niet als zelfstandige werkt, het vereiste opleidingsniveau, de vereiste opleidingsrichting en het soort aanstelling in zowel de eerste baan na afstuderen als de huidige baan vijf jaar na afstuderen. (3) Welke competenties zien afgestudeerden van de kunstenopleidingen als hun persoonlijke sterke en zwakke punten? Daarnaast wordt in dit gedeelte ook ingegaan op de meer vakspecifieke competenties uit de Kunsten-Monitor waarbij naar de relevantie en kwaliteit van scholing tijdens de opleiding gevraagd wordt. (4) Dit rapport besteedt ook aandacht aan de oordelen van afgestudeerden over hun gevolgde opleiding.

2. De ongewogen aantallen zijn de steekproefaantallen. Bij de gewogen aantallen zijn de steekproefaantallen gewogen naar de populatiesamenstelling (om mogelijke verschillen in aantallen per opleiding, geslacht etc. te corrigeren).

Vragen die hierbij centraal staan zijn: In welke mate gaf de opleiding een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt en een goede basis om zich verder te ontwikkelen? Was de opleiding veeleisend en/of prestigieus? Was de opleiding beroepsgeïntereerd? Ten slotte wordt ingegaan op enkele aspecten die iets zeggen over de inzet en studiemotivatie van de afgestudeerden. We staan stil bij het aantal uren dat zij gemiddeld per week aan hun studie besteedden en geven een beeld van het aandeel afgestudeerden dat meer werk deed dan nodig was om de tentamens te halen, en dat naar de hoogst mogelijke cijfers streefde.

2 De transitie van afgestudeerden van de kunstenopleidingen van onderwijs naar arbeidsmarkt

Hoe verloopt de transitie van onderwijs naar arbeidsmarkt voor afgestudeerden van het Nederlandse kunstvakonderwijs in vergelijking met afgestudeerden van kunstenopleidingen in het buitenland? Duurt het lang voor ze aan een baan of werkkring³ komen? Welk deel van hen is vijf jaar na dato werkloos? In dit hoofdstuk geven we een antwoord op deze vragen.

Zoekduur

Ten eerste wordt in tabel 2.1 de zoekduur tot het vinden van de eerste baan of werkkring weergegeven.

3. Met werkkring wordt arbeid die niet in loondienst plaatsvindt bedoeld.

Tabel 2.1

Aantal maanden werkloos voor het vinden van de eerste baan of werkkring na afstuderen, in categorieën (%)

%	0 maanden	1-3 maanden	4-6 maanden	meer dan 6 maanden
Kunsten				
Nederland	61,2	28,6	8,2	2,0
Zuid-Europa	34,4	25,8	15,1	24,7
Duitstalige landen	53,1	30,6	8,2	8,2
Scandinavië	62,3	9,4	18,9	9,4
Nieuwe EU lidstaten	76,5	20,6	0,0	2,9
Gemiddelde Europa	47,2	27,9	15,3	9,5
Totaal HBO / Bachelor				
Nederland	62,0	31,6	4,9	1,5
Zuid-Europa	46,8	28,7	10,7	13,9
Duitstalige landen	59,6	27,5	8,8	4,0
Scandinavië	69,6	21,6	5,1	3,7
Nieuwe EU lidstaten	52,3	33,1	6,8	7,7
Gemiddelde Europa	54,7	30,4	8,1	6,8

Ten opzichte van afgestudeerden in de kunsten van andere landen vinden Nederlandse kunstenaars relatief snel een baan of werkkring. Ruim zes op de tien afgestudeerden vindt vrijwel meteen een baan of werkkring, terwijl nog eens bijna drie op de tien afgestudeerden binnen drie maanden zijn/haar eerste baan of werkkring heeft gevonden. Slechts 10% van hen zoekt langer dan drie maanden naar de eerste baan of werkkring; hiervan heeft 4/5e binnen zes maanden wel een baan of werkkring gevonden. Gemiddeld vindt bijna de helft van de afgestudeerden zeer snel de eerste baan of werkkring na afstuderen. 28% heeft er één tot drie maanden voor nodig, terwijl toch nog een kwart van alle afgestudeerden van de kunstenopleidingen minstens vier maanden nodig heeft voor de eerste baan of werkkring wordt gevonden. In de nieuwe EU lidstaten vinden de afgestudeerde kunstenaars het snelst hun eerste baan of werkkring: Ruim driekwart van hen vindt vlak na het afstuderen de eerste baan of werkkring en nog eens 21% heeft hier één

tot drie maanden voor nodig. De afgestudeerden van de kunstenopleidingen in de Duitstalige landen doen het gemiddeld, terwijl Zuid-Europese kunstenaars vaak behoorlijk lang zoeken naar hun eerste baan of werkkring. Maar liefst een kwart van hen heeft na zes maanden nog steeds niet de eerste baan of werkkring gevonden.

De Nederlandse afgestudeerden uit de kunstenopleidingen lopen redelijk in de pas met het Nederlands gemiddelde over alle afgestudeerden van het HBO. Het gemiddelde van alle kunstenaars loopt daarentegen iets achter op het gemiddelde van alle bacheloropleidingen. Afgestudeerde bachelors van Duitstalige, Scandinavische en Zuid-Europese landen vinden gemiddeld sneller hun eerste baan of werkkring dan de afgestudeerde kunstenaars uit deze landen. Voor de nieuwe EU lidstaten is echter het tegenovergestelde het geval.

Werkloosheid

In tabel 2.2 staan we stil bij de werkloosheid⁴ van afgestudeerde kunstenaars op het moment van enquête; vijf jaar na afstuderen.

Vijf jaar na afstuderen is één op de negen Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen werkloos. Eenzelfde aandeel van de Scandinavische kunstenaars heeft vijf jaar na afstuderen geen werk. Dit is iets minder dan het gemiddelde onder de Europese kunstenaars, waarvan één op de acht afgestudeerden zonder werk zit. Zeer lage werkloosheidspercentages zijn er onder de kunstenaars uit de Duitstalige landen en nieuwe lidstaten. Slechts 3% van hen heeft vijf jaar na afstuderen geen werk. In de Zuid-Europese landen heeft maar liefst 32% op het moment van enquête geen werk.

In bijna alle landen zijn de werkloosheidspercentages voor alle bacheloropleidingen lager dan voor de afgestudeerden van de kunstenopleidingen. Alleen in de

4. Werkloosheid is gedefinieerd volgens de Europese definitie: Men is werkzaam als men minimaal 1 uur per week werkt.

Duitstalige landen is men gemiddeld nagenoeg even vaak werkloos. In Nederland zijn de kunstenaafgestudeerden ruim drie keer zo vaak werkloos als het Nederlands gemiddelde onder de HBO-afgestudeerden. Ditzelfde geldt voor het Europees gemiddelde.

Tabel 2.2

Aandeel afgestudeerden dat op het moment van meting werkloos is (2005, ongeveer 5 jaar na afstuderen)

%

Kunsten

Nederland	11,1
Zuid-Europa	32,4
Duitstalige landen	3,4
Scandinavië	11,1
Nieuwe EU lidstaten	3,1
Gemiddelde Europa	12,6

Totaal HBO / Bachelor

Nederland	3,5
Zuid-Europa	7,7
Duitstalige landen	3,7
Scandinavië	3,3
Nieuwe EU lidstaten	1,7
Gemiddelde Europa	4,1

3 Kenmerken van het werk van afgestudeerde kunstenaars

In dit hoofdstuk gaan we in op de belangrijkste kenmerken van het werk van afgestudeerden van het kunstvakonderwijs. We staan stil bij het inkomen dat ze verdienen, het soort dienstverband en indien men niet als zelfstandige werkt, het vereiste opleidingsniveau, de vereiste opleidingsrichting en het soort aanstelling in zowel de eerste baan na afstuderen als de huidige baan vijf jaar na afstuderen.

Inkomen

Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen verdienen in hun eerste werkkring relatief weinig. Met 1.014 euro per maand verdienen ze iets minder dan het gemiddelde voor pas afgestudeerde kunstenaars in Europa. Kunstenaars verdienen in Zuid-Europa en in de nieuwe EU lidstaten met respectievelijk bruto 780 en 600 euro per maand nog veel minder. Afgestudeerden van de kunstenopleidingen uit Scandinavië en de Duitstalige landen verdienen juist (veel) meer. Hoewel de inkomens zijn gecorrigeerd voor verschillen tussen landen in koopkracht, is het aannemelijk dat de grote inkomensverschillen tussen landen deels toe te schrijven zijn aan structurele verschillen tussen de landen wat betreft economische toestand. Dit blijkt ook uit een vergelijkbare inkomensverdeling bij de gemiddelde maandinkomens van alle afgestudeerde bachelors uit de landen. Kunstenaars verdienen in alle landen(groepen) beduidend minder in hun eerste werkkring dan het gemiddelde onder alle bachelors. Alleen in de nieuwe EU lidstaten is het verschil niet zo groot. In Scandinavië lag het gemiddeld bruto uurinkomen in de eerste werkkring onder kunstenaars maar op zo'n 65% van het totale gemiddelde in deze landen.

Een groot deel van de verschillen in inkomen tussen kunstenaars en alle bachelors is toe te schrijven aan het feit dat kunstenaars minder uren betaald werkzaam zijn. Dat blijkt als we kijken naar de uurinkomens. Blijkbaar werken Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen nog minder uren per week dan gemiddeld onder afgestudeerden van de kunstenopleidingen: Met € 8,20 per uur verdienen ze in hun eerste werkkring namelijk iets meer dan het gemiddelde, en ook ongeveer evenveel als de afgestudeerde kunstenaars uit Scandinavië. In de Duitstalige landen verdiende men in de eerste werkkring veruit het meeste per uur: € 11,20. De laagste uurinkomens in de eerste banen kwamen wederom voor in Zuid-Europa en de nieuwe EU lidstaten. In vergelijking met het gemiddelde uurinkomen van Nederlandse HBO-afgestudeerden verdienen de Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen bijna 1 euro per uur minder. In Zuid-

Europa en de nieuwe EU lidstaten was dit verschil nog kleiner. In Scandinavië was het verschil daarentegen enorm: het gemiddeld uurinkomen van alle bachelors lag meer dan 50% hoger dan dat van de kunstenaars.

Ook in hun huidige werkkring verdienen Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen per maand minder dan het Europese gemiddelde onder de afgestudeerden van de kunstenopleidingen: 1.496 euro per maand, tegenover 1.669 euro per maand. In de nieuwe EU lidstaten gaat men er nog het meest op vooruit tussen de eerste en de huidige werkkring: van 600 naar 1.256 euro per maand. Ten opzichte van hun eerste werkkring verdienen de Nederlandse kunstenaars bijna de helft meer. De onderlinge verhoudingen tussen de landen(groepen) blijven redelijk gelijk.

De kloof tussen het uurinkomen van Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen en het Nederlandse gemiddelde is in de huidige werkkring toegenomen. Het verschil is nu zo'n 2 euro per uur. De toename tussen eerste en huidige werkkring is bij het uurinkomen vergelijkbaar als bij het maandinkomen: Het uurinkomen van de Nederlandse kunstenaars is wederom ongeveer 1,5 keer zo groot in de huidige werkkring.

Het is belangrijk om op te merken dat hier het maand- en uurinkomen uit de hoofdfunctie beschreven wordt. Kunstenaars hebben veel vaker dan andere HBO-afgestudeerden meerdere banen of nevenwerkzaamheden en zullen dan ook vaak een totaalinkomen hebben dat hoger uitvalt dan uit tabel 3.1 blijkt. Soms werken ze aan meerdere opdrachten tegelijk binnen hun vakgebied; soms doen ze ook werk buiten hun vakgebied, omdat ze niet genoeg kunnen verdienen in hun eigen vakgebied.

Tabel 3.1

Gemiddeld Bruto maandinkomen en uurinkomen uit de hoofdfunctie, gecorrigeerd voor koopkrachtverschillen tussen de landen⁵

€	1e werkkring	huidige werkkring	1e werkkring	huidige werkkring
Kunsten				
Nederland	1014	1496	8,20	12,00
Zuid-Europa	780	1139	7,25	9,34
Duitstalige landen	1560	2147	11,20	14,86
Scandinavië	1268	1676	8,02	11,83
Nieuwe EU lidstaten	600	1256	3,82	7,56
Gemiddelde Europa	1090	1669	7,84	11,45
Totaal HBO / Bachelor				
Nederland	1381	2096	9,16	13,96
Zuid-Europa	1082	1592	7,53	10,46
Duitstalige landen	2178	3063	12,99	18,29
Scandinavië	1997	2257	12,38	14,16
Nieuwe EU lidstaten	719	1422	4,26	8,32
Gemiddelde Europa	1445	2076	9,16	12,98

Noot: alleen afgestudeerden die op het moment van enquête werk hadden zijn meegenomen bij beide variabelen

Zelfstandigen / freelancers

In tabel 3.2 wordt het aandeel afgestudeerden dat werkzaam is als zelfstandige of freelancer weergegeven.

Het aandeel afgestudeerden dat als zelfstandige of freelance werkt is veel hoger onder de kunstenaars dan gemiddeld. Daarbij is dit aandeel onder de Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen veruit het hoogst: Maar liefst de helft werkte in de eerste werkkring als zelfstandige of freelancer; in de huidige werkkring is dit aandeel toegenomen tot 56%. Gemiddeld in Europa werkte een op de vijf

5. Het inkomen in de eerste werkkring of baan is niet uitgedrukt in 2005 bedragen (huidige werkkring of baan). Daarom kan een deel van de inkomensstijging aan inflatie te wijten zijn.

afgestudeerden van de kunstenopleidingen als zelfstandige of freelancer in de eerste werkkring. In de huidige werkkring nam dit aandeel toe tot 28%. In Scandinavië en de nieuwe EU lidstaten was eveneens één op de vijf afgestudeerden in de eerste werkkring zelfstandige of freelancer. In Scandinavië kwam hier nog 10 procentpunt bovenop in de huidige werkkring. In de nieuwe EU lidstaten nam dit aandeel als enige van de landen(groepen) niet toe tussen eerste en huidige werkkring. In Zuid-Europa was niemand zelfstandige of freelancer in de eerste werkkring, maar in de huidige werkkring werkt wel bijna één op de vijf afgestudeerden als zelfstandige of freelancer.

Tabel 3.2

Aandeel afgestudeerden dat werkzaam is als zelfstandige of freelancer

%	1e werkkring	huidige werkkring
Kunsten		
Nederland	50,0	56,4
Zuid-Europa	0,0	18,8
Duitstalige landen	28,3	45,6
Scandinavië	20,5	30,4
Nieuwe EU lidstaten	20,0	20,3
Gemiddelde Europa	19,6	27,8
Totaal HBO / Bachelor		
Nederland	5,1	6,7
Zuid-Europa	6,7	11,1
Duitstalige landen	5,3	8,8
Scandinavië	2,2	4,0
Nieuwe EU lidstaten	7,0	11,3
Gemiddelde Europa	4,9	8,0

Noot: alleen afgestudeerden die op het moment van enquête werk hadden zijn meegenomen bij beide variabelen

Gemiddeld onder alle bachelors in Nederland en Europa werkte 1 op de 20 in de eerste werkkring als zelfstandige of freelancer. In de huidige werkkring is dit voor Nederland 7% en voor het Europees gemiddelde 8%. In Zuid-Europa en de

nieuwe EU lidstaten werkt men gemiddeld het vaakst als zelfstandige of freelancer, in Scandinavië het minst vaak.

Zoals te verwachten valt werken kunstenaars dus vaker als zelfstandige of freelancer dan de gemiddelde bachelorafgestudeerde. Bovendien werken Nederlandse kunstenaars vaker als zelfstandige of freelancer dan andere afgestudeerden van de kunstopleidingen in Europa.

Soort aanstelling

Tabel 3.3 geeft het aandeel afgestudeerden met een vaste aanstelling weer voor zowel de eerste als de huidige baan (in het geval men in loondienst werkt).

Tabel 3.3

Aandeel afgestudeerden met vaste aanstelling (indien in loondienst)

%	1e baan	huidige baan
Kunsten		
Nederland	37,0	83,3
Zuid-Europa	14,3	42,3
Duitstalige landen	70,3	96,7
Scandinavië	54,3	75,8
Nieuwe EU lidstaten	78,0	78,0
Gemiddelde Europa	52,7	77,7
Totaal HBO / Bachelor		
Nederland	35,8	84,7
Zuid-Europa	33,2	73,9
Duitstalige landen	83,7	93,1
Scandinavië	56,0	86,3
Nieuwe EU lidstaten	86,3	89,5
Gemiddelde Europa	60,0	84,9

Noot: alleen afgestudeerden die op het moment van enquête werk hadden zijn meegenomen bij beide variabelen

37% van de Nederlandse kunstenaars had een vaste aanstelling in hun eerste baan. In hun huidige baan is dit fors toegenomen tot 83%. Gemiddeld had iets meer dan de helft van de afgestudeerden van de kunstenopleidingen in Europa een vaste aanstelling in de eerste baan. In de huidige baan is dit aandeel gestegen tot ruim driekwart. In de nieuwe EU lidstaten en de Duitstalige landen hadden de meeste afgestudeerden in de eerste baan al een vaste aanstelling. Bij de EU lidstaten bleef dit aandeel gelijk in de huidige baan. In de Duitstalige landen heeft bijna iedereen een vaste aanstelling in de huidige baan. In Zuid-Europa daarentegen had slechts 14 en 42% in respectievelijk de eerste baan en huidige baan een vaste aanstelling.

In Nederland hebben de kunstenaars ongeveer even vaak als de gemiddelde HBO-afgestudeerde een vaste aanstelling. Dit in contrast tot de andere landen, waar de kunstenaars minder vaak dan gemiddeld een vaste aanstelling hebben in zowel de eerste als de huidige baan.

Vereist opleidingsniveau

In tabel 3.4 wordt het aandeel afgestudeerden dat werkzaam is in een functie waarvoor door de werkgever minimaal HBO/Bachelor-niveau werd vereist, weergegeven voor de eerste en de huidige baan.

Zeven op de tien Nederlandse kunstenaars was minimaal op HBO-niveau werkzaam in hun eerste baan. In de huidige baan is dit aandeel gestegen tot 83%. Dit komt goed overeen met het Europees gemiddelde van de afgestudeerden van de kunstenopleidingen. In de nieuwe EU lidstaten was maar liefst 92% van de afgestudeerden van de kunstenopleidingen minimaal op hun eigen opleidingsniveau werkzaam. In de huidige baan is zelfs 94% van hen minimaal op Bachelorniveau werkzaam. In Zuid-Europa werkte daarentegen slechts zes op de tien afgestudeerden minimaal op hun eigen niveau in hun eerste baan. In de huidige baan is dit aandeel echter toegenomen tot 84%.

Afgestudeerde kunstenaars zijn in zowel hun eerste als hun huidige baan minder vaak op minimaal hun eigen niveau werkzaam als het gemiddelde over alle bachelors. Zo is 78% en 91% van de Nederlandse HBO-afgestudeerden in respectievelijk de eerste en de huidige baan werkzaam op minimaal het eigen niveau. De onderlinge verhoudingen tussen de landen zijn voor de totalen per land vergelijkbaar met het beeld dat we bij de kunstenaars zien.

Tabel 3.4

Aandeel afgestudeerden dat minimaal werkzaam is op het eigen opleidingsniveau

%	1e baan	huidige baan
Kunsten		
Nederland	69,8	83,3
Zuid-Europa	60,3	84,1
Duitstalige landen	83,0	84,0
Scandinavië	79,5	81,3
Nieuwe EU lidstaten	91,7	93,7
Gemiddelde Europa	68,6	81,5
Totaal HBO / Bachelor		
Nederland	78,4	91,4
Zuid-Europa	74,8	85,4
Duitstalige landen	86,3	89,0
Scandinavië	83,3	89,6
Nieuwe EU lidstaten	88,1	95,4
Gemiddelde Europa	78,4	89,1

Noot: alleen afgestudeerden die op het moment van enquête werk hadden zijn meegenomen bij beide variabelen

Vereiste opleidingsrichting

In tabel 3.5 wordt het aandeel afgestudeerden dat werkzaam is in een functie waarvoor door de werkgever de eigen of een verwante opleidingsrichting werd vereist, weergegeven voor de eerste en de huidige baan.

Ongeveer acht op de tien Nederlandse afgestudeerden van het kunstvakonderwijs waren in de eerste baan werkzaam in een functie waarvoor de eigen of een verwante opleidingsrichting vereist werd. In de huidige baan is dit aandeel bijna gelijk gebleven. In de eerste baan werkten Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen iets vaker dan het Europees gemiddelde in een functie waarvoor de eigen of een verwante opleidingsrichting werd vereist; in de huidige baan is dit net iets minder vaak. Vooral afgestudeerden van de kunstenopleidingen uit Zuid-Europa, de Duitstalige landen en de nieuwe EU lidstaten werkten in hun eerste baan relatief vaak in een functie waarvoor de eigen of een verwante opleidingsrichting vereist werd. Opvallend is het dat het aandeel dat in een op de opleiding aansluitende functie werkt bij veel landen nauwelijks groeit en in sommige landen zelfs afneemt. Mogelijk kiezen afgestudeerde kunstenaars er in sommige gevallen voor om na enkele jaren in een andere richting te gaan werken.

Tabel 3.5

Aandeel afgestudeerden werkzaam in de eigen of een verwante opleidingsrichting

%	1e baan	huidige baan
Kunsten		
Nederland	81,5	80,0
Zuid-Europa	90,6	98,6
Duitstalige landen	87,5	85,2
Scandinavië	84,4	85,4
Nieuwe EU lidstaten	87,1	77,4
Gemiddelde Europa	78,4	82,0
Totaal HBO / Bachelor		
Nederland	82,4	83,5
Zuid-Europa	81,4	87,1
Duitstalige landen	90,1	89,0
Scandinavië	93,2	93,3
Nieuwe EU lidstaten	78,8	81,8
Gemiddelde Europa	80,8	84,5

Noot: alleen afgestudeerden die op het moment van enquête werk hadden zijn meegenomen bij beide variabelen

De gemiddelde HBO-afgestudeerde uit Nederland werkt zowel in de eerste (82%) als de huidige baan (84%) iets vaker dan Nederlandse afgestudeerden van het kunstvakonderwijs in een baan waarvoor de eigen of een verwante opleidingsrichting vereist werd. Ditzelfde beeld zien we terug als we de gemiddelde bachelorafgestudeerde van Europa vergelijken met het Europees gemiddelde onder de afgestudeerde kunstenaars. Alleen in Zuid-Europa en de nieuwe EU lidstaten (in de eerste baan) werkten afgestudeerde kunstenaars vaker in een baan waarvoor de eigen of een verwante opleidingsrichting werd vereist, dan het gemiddelde van alle bacheloropleidingen uit deze landen.

Uit tabel 3.5 blijkt dat ongeveer één op de vijf Nederlandse afgestudeerden in de eerste, dan wel de huidige baan buiten het eigen vakgebied werkzaam is. In tabel 3.6 geven we, met behulp van data uit de Kunsten-Monitor, inzicht in de redenen waarom Nederlandse afgestudeerden buiten hun vakgebied gaan werken.

Tabel 3.6

Belangrijkste reden om (ook) te zoeken naar werk buiten het eigen vakgebied (%)

	2005	2006	2007
te weinig werk in het eigen vakgebied	38	30	27
veranderde/bredere interesse	18	24	20
In het eigen vakgebied is niet voldoende te verdienen	15	16	21
te weinig werkervaring voor werk in het eigen vakgebied	14	13	11
opleiding gaan volgen voor eigen ontplooiing	2	3	2
andere reden	13	14	18

Bron: SIS Kunsten-Monitor

Veel afgestudeerden van de Nederlandse kunstenopleidingen geven aan dat zij voornamelijk naar werk buiten hun vakgebied zoeken omdat hier te weinig werk in is: 27% tot 38% van de afgestudeerden zei dit te doen. Het afnemend aandeel tussen 2005 en 2007 zou kunnen wijzen op meer werkgelegenheid binnen het vakgebied. Ongeveer één op de vijf afgestudeerden geeft aan (ook) naar werk buiten het eigen vakgebied te zoeken vanwege een veranderde, dan wel bredere interesse. 15 tot 21% zegt (ook) buiten het eigen vakgebied te werken omdat er

volgens hen in het eigen vakgebied niet genoeg te verdienen valt. Ongeveer 13% van de Nederlandse afgestudeerden zegt te weinig werkervaring voor werk in het eigen vakgebied te hebben, en daardoor (ook) te zoeken naar werk buiten het eigen vakgebied. Slechts 2 à 3% van de afgestudeerden geeft aan de opleiding te hebben gevolgd om zich te ontplooien, en daarom dus niet naar werk in het vakgebied zoekt. Het blijkt dat tussen 2005 en 2007 ongeveer de helft van de kunstenaars die werk buiten het eigen vakgebied zoekt, dat doet omdat er te weinig werk is, of omdat er te weinig geld te verdienen valt in het eigen vakgebied.

4 Competenties van afgestudeerden van het kunstvakonderwijs

In dit hoofdstuk gaan we eerst in op wat de afgestudeerden als de sterkste en zwakste punten van de opleiding zien. Op basis van de REFLEX-dataset vergelijken we deze cijfers net als in de voorgaande hoofdstukken tussen landen(groepen) enerzijds en tussen kunstenaars en alle afgestudeerden anderzijds. Vervolgens beschrijven we enkele resultaten uit de Nederlandse Kunsten-Monitor, waarmee we meer in kunnen gaan op vakspecifieke competenties.

Tabel 4.1 geeft het afgestudeerdenoordeel weer over de drie sterkste punten van hun opleiding. Tabel 4.2 laat de drie zwakste punten van hun opleiding zien.

Er bestaat geen twijfel over welke competentie Europese afgestudeerden van de kunstenopleidingen het vaakst als een sterk punt van hun opleiding zien: *Beheersing van uw eigen vakgebied of discipline* werd door kunstenaars uit alle landen(groepen) het vaakst aangeduid als een van de drie sterkste punten van hun opleiding. *Vermogen om onder druk goed te presteren* wordt door de Nederlandse kunstenaars als tweede sterk punt van hun opleiding aangegeven. In de meeste landengroepen noemt men als tweede sterke punt van de opleiding het *Vermogen om nieuwe ideeën en oplossingen te bedenken*. Deze competentie staat bij de Nederlandse

afgestudeerden van de kunstenopleidingen op nummer drie. Een andere competentie die hoog scoort bij de andere landengroepen is: *Vaardigheid in het gebruik van computers en internet.*

Tabel 4.1

De meest genoemde sterke punten van de opleiding op het gebied van competenties

	NL	ZE	DL	SC	NEU	GEM
Kunsten						
Beheersing van uw eigen vakgebied of discipline	1	1	1	1	1	1
Vermogen om productief met anderen samen te werken					3	
Vermogen om onder druk goed te presteren	2					3
Vaardigheid in het gebruik van computers en internet			2	3		
Vermogen om nieuwe ideeën en oplossingen te bedenken	3	2	3	2	2	2
Kennis van andere vakgebieden of disciplines		3				
Totaal HBO / Bachelor						
Beheersing van uw eigen vakgebied of discipline	2	1	1	1	2	1
Analytisch denken	3	3	2		1	2
Vermogen om productief met anderen samen te werken	1	2		2		3
Vermogen om snel nieuwe kennis op te doen			3		3	
Vermogen om rapporten, nota's of documenten te schrijven				3		

Tabel 4.2

De meest genoemde zwakke punten van de opleiding op het gebied van competenties

	NL	ZE	DL	SC	NEU	GEM
Kunsten						
Vermogen om in een vreemde taal te schrijven en spreken			1	1	2	1
Vermogen om gezag uit te oefenen				3	3	2
Vermogen om effectief te onderhandelen				2	1	2
Vermogen om producten, ideeën of rapporten aan een publiek te presenteren	2	2				3
Vaardigheid in het gebruik van computers en internet	3					
Vermogen om rapporten, nota's of documenten te schrijven	1	3			3	
Totaal HBO / Bachelor						
Vermogen om in een vreemde taal te schrijven en spreken	1	1	1	1	1	1
Vermogen om gezag uit te oefenen	2		2	2	3	2
Vermogen om effectief te onderhandelen	3		3			
Vermogen om producten, ideeën of rapporten aan een publiek te presenteren		3			2	3
Vaardigheid in het gebruik van computers en internet		2				
Kennis van andere vakgebieden of disciplines				3		
Vermogen om de capaciteiten van anderen aan te spreken						

Ook bij het gemiddelde van de bachelors noemen afgestudeerden *Beheersing van uw eigen vakgebied of discipline* het vaakst als sterk punt van de opleiding. Dit geldt echter niet voor de Nederlandse HBO-afgestudeerden, hoewel zij deze competentie als tweede noemen. Zij vinden het *Vermogen om productief met anderen samen te werken* het vaakst een sterk punt van hun opleiding. Op nummer drie staat *Analytisch denken*.

De meeste afgestudeerden geven aan dat ze het *Vermogen om in een vreemde taal te schrijven en spreken* bij de drie zwakste competenties van hun opleiding scharen. Bij Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen is dit echter niet het geval. Zij zien het *Vermogen om rapporten, nota's of documenten te schrijven* het vaakst als een zwak punt van hun opleiding. Verder vinden zij, net als kunstenaars uit Zuid-Europa, het *vermogen om producten, ideeën of rapporten aan een publiek te presenteren* een van de drie zwakste punten van opleiding. Ten slotte zien zij als enige van alle landen(groepen) de *vaardigheid in het gebruik van computers en internet* als een van de drie zwakste punten van hun opleiding. In de andere landen vinden de afgestudeerden van de kunstenopleidingen ongeveer dezelfde competenties zwakke punten als bij het gemiddelde over alle bachelor-afgestudeerden: naast het *Vermogen om in een vreemde taal te schrijven en spreken* zijn dit het *Vermogen om gezag uit te oefenen* en het *Vermogen om producten, ideeën of rapporten aan een publiek te presenteren*, een competentie die toch niet onbelangrijk zal zijn bij veel opleidingsprofielen van de kunsten.

In tabel 4.3 zijn enkele belangrijke competenties weergegeven, waarvan het gemiddelde over zoveel mogelijk opleidingsprofielen uit het Nederlandse kunstvakonderwijs is berekend⁶. Zie het appendix voor de volledige omschrijving van de opbouw van deze competenties. Op deze manier zijn deze percentages

6. Alleen van de opleidingsprofielen Erfgoedprofessional (en van kunstenopleidingen die buiten de opleidingsprofielen vallen) zijn er geen afgestudeerdenoordenen in de gemiddelden meegenomen. Het aantal opleidingsprofielen waar de gemiddelden uit bestaan varieert tussen de 5 (Innovatief vermogen en Ondernemerschap) en 11 (Omgevingsgerichtheid).

berekend op veel ruimere steekproefaantallen dan de gemiddelden per opleidingsprofiel, zoals deze in de Kunsten-Monitor worden weergegeven. In de Kunsten-Monitor is afgestudeerden gevraagd om op een vijfpuntsschaal weer te geven: (1) hoe belangrijk bepaalde competenties voor hun werk zijn en (2) hoe de kwaliteit van scholing in deze competenties was tijdens de opleiding.

Tabel 4.3

Oordeel van Nederlandse afgestudeerden over de relevantie en de kwaliteit van scholing in enkele competenties, 2005-2007 (%)

% (4 of 5)	Relevantie			Kwaliteit van scholing		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Creërend vermogen	93,5	93,5	91,2	75,8	74,2	78,1
Reflectief vermogen	93,3	92,2	92,2	71,7	72,5	74,2
Innovatief vermogen	75,8	73,9	71,4	31,1	29,0	29,8
Vermogen tot samenwerken	83,7	81,4	80,1	51,7	50,0	57,6
Communicatief vermogen	93,1	92,6	94,1	37,7	37,1	39,4
Omgevingsgerichtheid	78,3	72,5	74,0	30,9	30,1	30,5
Ondernemerschap	80,7	84,0	73,6	22,1	21,7	20,1

Bron: SIS Kunsten-Monitor

Noot: % met antwoord 4 of 5 op een vijfpuntsschaal (Relevantie: onbelangrijk - belangrijk, Kwaliteit van scholing: slecht - goed).

Over het algemeen zien we grote verschillen tussen hoe relevant afgestudeerden de competenties vinden voor werk en hun oordeel over de kwaliteit van scholing in de gevolgde opleiding van deze competenties. Zonder uitzondering wordt de kwaliteit van scholing lager ingeschat dan de relevantie van deze competenties tijdens het werk. Afgestudeerden vinden de competenties *Creërend vermogen*, *Reflectief vermogen* en *Communicatief vermogen* het vaakst relevant voor hun werk: Tussen 2005 en 2007 vond ongeveer 93% van de afgestudeerden deze drie competenties (zeer) belangrijk voor zijn/haar werk. Over de kwaliteit van scholing in deze competenties zijn ze niet allemaal even tevreden: De kwaliteit van scholing met betrekking tot *Creërend vermogen* en *Reflectief vermogen* vindt respectievelijk ongeveer 76% en 73% van de afgestudeerden goed. De kwaliteit van scholing van *Communicatief vermogen* wordt echter door slechts zo'n 38% als goed omschreven.

Ongeveer 82% van de afgestudeerden vindt het *Vermogen tot samenwerken* in sterke mate relevant voor zijn/haar werk. In 2005 en 2006 vond ongeveer de helft van deze afgestudeerden de kwaliteit van scholing in het *Vermogen tot samenwerken* goed. In 2007 nam dit aandeel tevreden afgestudeerden toe tot 58%. Over de relevantie van *Ondernemerschap* in het werk verschillen afgestudeerden tussen 2005 en 2007 wat meer van mening. In de jaren 2005, 2006 en 2007 vond respectievelijk 81%, 84% en 74% van de afgestudeerden *Ondernemerschap* in sterke mate relevant in zijn/haar werk. De verschillende jaargangen afgestudeerden waren het daarentegen wel eens over de mate waarin de kwaliteit van scholing in *Ondernemerschap* tijdens de opleiding goed was: nauwelijks. Slechts één op de vijf afgestudeerden vond de kwaliteit van scholing van deze competentie tijdens de opleiding goed. Ongeveer driekwart van de afgestudeerden vindt *Innovatief vermogen* en *Omgevingsgerichtheid* relevant in zijn/haar werk. Dit aandeel neemt tussen 2005 en 2007 licht af. De kwaliteit van scholing in *Innovatief vermogen* en *Omgevingsgerichtheid* vinden maar zo'n drie van de tien afgestudeerden goed in de gevolgde opleiding. Opvallend genoeg zijn afgestudeerden dus alleen wat betreft de competenties *Creërend vermogen*, *Reflectief vermogen* en in mindere mate *Vermogen tot samenwerken* in meerderheid van mening dat de kwaliteit van hun scholing hiervan tijdens de opleiding goed was.

5 Oordelen achteraf, opleidingskenmerken en inzet van afgestudeerden van de kunstenopleidingen

In dit gedeelte staan we stil bij enkele belangrijke oordelen van afgestudeerden over hun gevolgde opleiding: In welke mate bood de opleiding een basis om enerzijds te starten op de arbeidsmarkt en anderzijds om kennis en vaardigheden verder te blijven ontwikkelen? Ook geven we de oordelen van afgestudeerden weer over enkele opleidingskenmerken: In welke mate vonden zij hun opleiding veeleisend, prestigieus en beroepsgericht? Ten slotte geven we in dit hoofdstuk een indicatie van de inzet en studiemotivatie van afgestudeerden door het gemiddeld aantal studie-uren per week, de mate waarin men meer deed dan nodig was om de

tentamens te halen en de mate waarin men naar de hoogst mogelijke cijfers streefde, weer te geven.

Basis starten arbeidsmarkt / verder ontwikkelen

In tabel 5.1 wordt het aandeel afgestudeerden weergegeven dat de opleiding een (zeer) goede basis vond om te starten op de arbeidsmarkt, dan wel een goede basis om zich verder te ontwikkelen.

Tabel 5.1

Aandeel afgestudeerden dat de opleiding een (zeer) goede basis vond om te starten op de arbeidsmarkt / een goede basis vond om zich verder te ontwikkelen

% (4 of 5)	starten arbeidsmarkt	verder ontwikkelen
Kunsten		
Nederland	32,3	45,9
Zuid-Europa	25,8	64,8
Duitstalige landen	53,6	44,6
Scandinavië	60,6	59,1
Nieuwe EU lidstaten	44,4	52,1
Gemiddelde Europa	36,8	48,5
Totaal HBO / Bachelor		
Nederland	58,6	59,5
Zuid-Europa	56,6	59,3
Duitstalige landen	68,6	57,2
Scandinavië	74,3	69,3
Nieuwe EU lidstaten	53,0	61,4
Gemiddelde Europa	59,6	60,3

Noot: % met antwoord 4 of 5 op een vijfpuntsschaal (helemaal niet - in zeer hoge mate)

Nederlandse afgestudeerde kunstenaars vonden hun opleiding in veel gevallen geen goede voorbereiding om te starten op de arbeidsmarkt. Slechts één derde van hen vond de opleiding wel een goede basis om een begin te maken op de arbeidsmarkt. Alleen afgestudeerde kunstenaars uit Zuid-Europa vonden hun opleiding nog

minder vaak een goede voorbereiding om te starten op de arbeidsmarkt. Slechts een kwart van hen vond dit. In de Duitstalige landen en Scandinavië vond daarentegen meer dan de helft van de afgestudeerden van de kunstenopleidingen de opleiding een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt. Gemiddeld vond maar 37% van de Europese afgestudeerden van de kunstenopleidingen de opleiding een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt. Dit is ver beneden het Europees gemiddelde onder alle bachelorafgestudeerden: van hen vindt zes op de tien afgestudeerden de opleiding een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt. Ongeveer eenzelfde aandeel van de Nederlandse HBO-afgestudeerden deelt die mening. Met respectievelijk 74% en 69% van de bachelorafgestudeerden hebben Scandinavië en de Duitstalige landen het grootste aandeel dat de opleiding als een goede voorbereiding op de arbeidsmarkt ziet.

Een iets groter deel van de Nederlandse afgestudeerden van het kunstvakonderwijs vond de opleiding een goede basis voor het verder ontwikkelen van hun kennis en vaardigheden. 46% van hen had deze mening. Dit is een iets kleiner deel dan het Europees gemiddelde onder de afgestudeerden van de kunstenopleidingen (49%). In Zuid-Europa en Scandinavië was men, met respectievelijk 65% en 59%, nog het vaakst te spreken over de ontwikkelingsmogelijkheden die de opleiding hen meegaf. Naast de Nederlandse afgestudeerden waren de afgestudeerden uit de Duitstalige landen (45%) het minst vaak van mening dat de opleiding hen een goede voorbereiding gaf om hun kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen. Ook als het gaat om de mate waarin de opleiding afgestudeerden voorbereidde om zich verder te ontwikkelen blijkt dat afgestudeerden van de kunstenopleidingen hier minder tevreden over zijn dan de gemiddelde bachelorafgestudeerde. Alleen in Zuid-Europa waren de kunstenaars vaker dan gemiddeld van mening dat de opleiding een goede basis bood om zich verder te ontwikkelen. Wat betreft de gemiddelden per land zijn er weinig verschillen over alle bachelorafgestudeerden: met uitzondering van afgestudeerden uit Scandinavië (69%) vond 60% van de afgestudeerden uit de andere landen dat de opleiding een goede voorbereiding op een verdere ontwikkeling van hun kennis en vaardigheden bood.

In tabel 5.2 zijn dezelfde variabelen weergegeven, maar nu uit de Kunsten-Monitor: per opleidingsprofiel voor Nederlandse afgestudeerden. Ondanks dat er behoorlijke verschillen tussen de opleidingsprofielen en de drie jaren zijn (die deels door kleine steekproefaantallen veroorzaakt worden), komen de gemiddelden van in hoeverre de opleiding een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt biedt, voor het totale KUO en HBO goed overeen met de gemiddelden uit de REFLEX-data. De opleiding als basis om zich verder te ontwikkelen wordt in de Kunsten-Monitor iets vaker gewaardeerd dan in REFLEX.

Tabel 5.2

Aandeel afgestudeerden dat de opleiding: een (zeer) goede basis vond om te starten op de arbeidsmarkt / een goede basis vond om zich verder te ontwikkelen, Nederland 2005-2007, naar opleidingsprofiel

	Kunstopleiding biedt voldoende basis om:					
	te starten op de arbeidsmarkt*			kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen*		
	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Autonome Beeldende Kunst	14	14	15	70	64	70
Vormgeving	26	28	38	70	62	66
Docent Beeldende Kunst en Vormgeving	40	42	48	66	61	67
Film en Televisie	x	x	73	x	x	69
Muziek	43	35	30	73	67	61
Docent Muziek	x	72	67	80	66	61
Theater	51	39	65	72	69	75
Docent Drama	75	70	x	85	84	x
Dans	46	53	x	67	71	x
Docent Dans	x	x	x	x	x	x
Erfgoedprofessional	19	35	x	35	56	x
Voortgezette opleiding Muziek	42	49	28	82	60	73
Overige Kunstopleidingen	44	31	42	72	65	69
Totaal KUO	36	34	37	71	64	67
Totaal HBO	^	55	60	^	69	70

Bron: SIS Kunsten-Monitor. * Antwoord 4 of 5 op een schaal van 1 (zeer oneens) t/m 5 (zeer eens). x Onvoldoende (< 20) waarnemingen. ^ Anders gedefinieerd in 2005, niet vergelijkbaar.

Opleidingskenmerken

Hieronder wordt omschreven in welke mate afgestudeerden hun opleiding achtereenvolgens (1) veeleisend, (2) prestigieus en (3) beroepsgericht vonden. Afgestudeerden werden gevraagd om op een vijfpuntsschaal weer te geven in hoeverre zij vonden dat deze kenmerken bij hun opleiding pasten. Tabel 5.3 geeft de resultaten weer.

Tabel 5.3

Aandeel afgestudeerden dat de opleiding (zeer) veeleisend, prestigieus, dan wel beroepsgericht vond

%	veeleisend	prestigieus	beroepsgericht
Kunsten			
Nederland	57,7	31,4	37,5
Zuid-Europa	49,6	39,5	22,0
Duitstalige landen	57,8	25,0	42,4
Scandinavië	57,1	21,7	71,0
Nieuwe EU lidstaten	52,1	32,9	41,4
Gemiddelde Europa	55,0	29,0	38,0
Totaal HBO / Bachelor			
Nederland	30,2	10,4	67,9
Zuid-Europa	56,0	27,0	38,2
Duitstalige landen	63,1	22,7	60,1
Scandinavië	42,2	13,5	72,7
Nieuwe EU lidstaten	32,8	34,5	24,5
Gemiddelde Europa	47,7	26,7	47,4

Noot: % met antwoord 4 of 5 op een vijfpuntsschaal (helemaal niet - in zeer hoge mate)

58% van de Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen vond zijn/haar opleiding veeleisend. Samen met de afgestudeerden uit de Duitstalige landen en Scandinavië vonden zij dit van alle afgestudeerden van de kunstenopleidingen het vaakst. De verschillen zijn echter niet groot: Ook van de afgestudeerden uit Zuid-Europa en de nieuwe EU lidstaten vond nog steeds ongeveer de helft de opleiding veeleisend. Van alle Nederlandse HBO-afgestudeerden vond slechts drie op de tien

zijn/haar opleiding veeleisend. Ook in Scandinavië en de nieuwe EU lidstaten vonden de kunstenaars de opleiding vaker veeleisend dan het gemiddelde onder bachelors uit deze landen. In de Duitstalige landen en Zuid-Europa vonden bachelors gemiddeld de opleiding meer veeleisend dan de afgestudeerden van de kunstenopleidingen.

Er zijn niet veel afgestudeerden die hun opleiding als prestigieus beschrijven. Ongeveer drie van de tien afgestudeerden van de kunstenopleidingen in Nederland en gemiddeld in Europa waren van mening dat hun gevolgde opleiding veel prestige genoot. In Scandinavië (22%) en de Duitstalige landen (25%) vonden nog minder mensen hun gevolgde opleiding prestigieus, terwijl de Zuid-Europese kunstenaars hun opleiding iets vaker prestigieus vonden. In vergelijking met alle bachelorafgestudeerden blijkt dat de afgestudeerden van de kunstenopleidingen wel vaker zeiden een prestigieuze opleiding gevolgd te hebben dan de gemiddelde bachelorafgestudeerde. In Nederland en Scandinavië vond slechts respectievelijk 10% en 14% zijn/haar opleiding prestigieus. Alleen in de nieuwe EU lidstaten vond de gemiddelde bachelorafgestudeerde hun opleiding iets vaker prestigieus dan de afgestudeerde kunstenaars uit deze landen.

Erg beroepsgericht vinden Nederlandse afgestudeerden van het kunstvakonderwijs hun opleiding niet: 38% vond de opleiding beroepsgericht. Alleen Zuid-Europese kunstenaars hadden nog minder vaak deze mening (22%). Ongeveer vier op de tien afgestudeerden uit de Duitstalige landen en de nieuwe EU lidstaten vonden hun opleiding beroepsgericht, terwijl dit voor ruim 70% van de Scandinavische afgestudeerden gold. Nederlandse afgestudeerden van het HBO vinden hun opleiding gemiddeld veel vaker beroepsgericht: Ruim tweederde van hen vond dit. Alleen Scandinavische bachelorafgestudeerden vonden dit nog vaker (73%). In Zuid-Europa (38%) en vooral de nieuwe EU lidstaten (25%) vonden maar weinig afgestudeerden hun opleiding beroepsgericht.

Inzet en studiemotivatie

In dit gedeelte staan we stil bij de inzet en studiemotivatie van afgestudeerden van de kunstenopleidingen in vergelijking met het gemiddelde onder alle afgestudeerden. Dit doen we door het gemiddeld aantal studie-uren per week te vergelijken, maar ook door de resultaten op twee stellingen naast elkaar te zetten. Het gaat om de volgende stellingen: (1) Ik deed in mijn opleiding meer dan nodig was om mijn tentamens te halen, en (2) Ik streefde in mijn opleiding naar de hoogst mogelijke cijfers.

In tabel 5.4 wordt het gemiddeld aantal studie-uren per week weergegeven.

Tabel 5.4

Gemiddeld aantal studie-uren per week (inclusief contacturen en zelfstudie)

uren

Kunsten

Nederland	40,8
Zuid-Europa	40,9
Duitstalige landen	45,0
Scandinavië	40,9
Nieuwe EU lidstaten	38,6
Gemiddelde Europa	39,8

Totaal HBO / Bachelor

Nederland	31,9
Zuid-Europa	39,5
Duitstalige landen	37,5
Scandinavië	35,0
Nieuwe EU lidstaten	28,1
Gemiddelde Europa	33,9

Afgestudeerden van de kunstenopleidingen besteden relatief veel tijd aan hun studie. In Nederland besteedden de afgestudeerden gemiddeld 41 uur per week aan

hun opleiding. Dit is evenveel als de kunstenaars uit Zuid-Europa en Scandinavië, en 1 uur meer dan het gemiddelde onder Europese kunstenaars. In de Duitstalige landen besteedde men gemiddeld maar liefst 45 uur per week aan de opleiding. Tegen het aantal uren dat de afgestudeerden van de kunstenopleidingen per week aan hun opleiding besteedden, steekt het aantal studie-uren per week van de gemiddelde bachelorafgestudeerde schril af. Alleen bij Zuid-Europese afgestudeerden is er weinig verschil tussen de kunstenaars en het gemiddelde. Zo besteedde de gemiddelde Nederlandse HBO-afgestudeerde met 32 uur per week 9 uur minder aan de opleiding. Alleen in de nieuwe EU lidstaten staken de afgestudeerden gemiddeld nog minder tijd in hun opleiding: 28 uur per week. Bachelorafgestudeerden uit Zuid-Europa en de Duitstalige landen deden gemiddeld nog het meeste per week: 40 en 38 uur per week. Kunstenaars staken dus veel meer tijd in hun studie dan gemiddeld.

In tabel 5.5 wordt het aandeel afgestudeerden weergegeven dat tijdens de opleiding respectievelijk meer deed dan nodig was om tentamens te halen, en naar zo hoog mogelijke cijfers streefde.

45% van de Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen zei tijdens de opleiding meer gedaan te hebben dan nodig was om de tentamens te halen. Hiermee deden ze dit even vaak als het gemiddelde onder de Europese kunstenaars. In de nieuwe EU lidstaten (41%) en vooral Zuid-Europa (29%) deden de afgestudeerden het minst vaak meer dan nodig was om de tentamens te halen. In Scandinavië daarentegen deed 64% meer dan nodig was om de tentamens te kunnen halen. Over het algemeen deden kunstenaars vaker dan de gemiddelde bachelorafgestudeerde meer dan nodig was om de tentamens te halen. In Nederland deed slechts een kwart van de HBO-afgestudeerden meer dan nodig was om de tentamens te halen: het kleinste aandeel van alle landen. Met 42% en 35% deden de afgestudeerden uit respectievelijk Scandinavië en de Duitstalige landen iets vaker meer dan nodig was om de tentamens te halen. Toch is dit nog altijd

minder dan het gemiddelde onder de kunstenaars die dus duidelijk meer inzet tonen.

Tabel 5.5

Aandeel afgestudeerden dat: meer deed dan nodig was om de tentamens te halen / streefde naar zo hoog mogelijke cijfers

% (4 of 5)	deed meer dan nodig voor tentamens	streefde naar zo hoog mogelijke cijfers
Kunsten		
Nederland	45,1	56,3
Zuid-Europa	29,3	46,3
Duitstalige landen	48,5	73,0
Scandinavië	63,8	52,2
Nieuwe EU lidstaten	41,4	56,3
Gemiddelde Europa	45,1	54,9
Totaal HBO / Bachelor		
Nederland	24,9	34,4
Zuid-Europa	29,3	60,6
Duitstalige landen	35,2	56,4
Scandinavië	41,5	48,2
Nieuwe EU lidstaten	26,9	55,9
Gemiddelde Europa	34,6	53,0

Noot: % met antwoord 4 of 5 op een vijfpuntsschaal (helemaal niet - in zeer hoge mate)

De afgestudeerden van de kunstenopleidingen waren dus meer gemotiveerd om veel te doen voor hun studie, zoals ook al uit het gemiddeld aantal studie-uren per week bleek. Uit tabel 13 blijkt dat afgestudeerden van de kunstenopleidingen uit sommige landen(groepen) meer dan gemiddeld naar zo hoog mogelijke cijfers streefde, maar in andere landen(groepen) juist minder. Zo streefde 56% van de Nederlandse afgestudeerde kunstenaars naar de hoogst mogelijke cijfers. Alleen de afgestudeerden uit de Duitstalige landen deden dit met 73% relatief vaker. In Nederland, de Duitstalige landen en Scandinavië streefden de afgestudeerde kunstenaars vaker dan de gemiddelde Bachelorafgestudeerden naar zo hoog mogelijke cijfers; in Zuid-Europa was dit andersom.

6 Conclusie

Ten opzichte van afgestudeerden in de kunsten van andere landen vinden Nederlandse kunstenaars relatief snel een baan of werkring. Ruim zes op de tien afgestudeerden vindt vrijwel meteen een baan of werkring, terwijl nog eens bijna drie op de tien afgestudeerden binnen drie maanden zijn/haar eerste baan of werkring heeft gevonden. Vijf jaar na afstuderen is één op de negen Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen werkloos. Dit is iets minder dan het gemiddelde onder de Europese kunstenaarsafgestudeerden, waarvan één op de acht afgestudeerden zonder werk zit.

Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen verdienen in hun eerste werkring relatief weinig. Met 1.014 euro per maand verdienen ze iets minder dan het gemiddelde voor pas afgestudeerde kunstenaars in Europa. Ook in hun huidige werkring verdienen Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen per maand minder dan het Europese gemiddelde onder de afgestudeerden van de kunstenopleidingen: 1.496 euro per maand, tegenover 1.669 euro per maand. Het aandeel afgestudeerden dat als zelfstandige of freelance werkt is veel hoger onder de kunstenaars dan gemiddeld. Bovendien is dit aandeel onder de Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen veruit het hoogst: Maar liefst de helft werkte in de eerste werkring als zelfstandige of freelancer; in de huidige werkring is dit aandeel toegenomen tot 56%. Gemiddeld in Europa werkte een op de vijf afgestudeerden van de kunstenopleidingen als zelfstandige of freelancer in de eerste werkring. 37% van de Nederlandse kunstenaars had een vaste aanstelling in hun eerste baan. In hun huidige baan is dit fors toegenomen tot 83%. Gemiddeld had iets meer dan de helft van de afgestudeerden van de kunstenopleidingen in Europa een vaste aanstelling in de eerste baan. In de huidige baan is dit aandeel gestegen tot ruim driekwart. Zeven op de tien Nederlandse kunstenaars was minimaal op HBO-niveau werkzaam in hun eerste baan, indien zij in loondienst werkten. In de huidige baan is dit aandeel gestegen tot 83%. Dit komt goed overeen met het Europees gemiddelde van de afgestudeerden van de kunstenopleidingen. In zowel de eerste als in de huidige baan waren ongeveer acht

op de tien Nederlandse afgestudeerden van het kunstvakonderwijs werkzaam in een functie waarvoor de eigen of een verwante opleidingsrichting vereist werd.

Europese afgestudeerden van de kunstenopleidingen zien de competentie *Beheersing van uw eigen vakgebied of discipline* het vaakst als een sterk punt van hun opleiding. *Vermogen om onder druk goed te presteren* wordt door de Nederlandse kunstenaars als tweede sterke competentie aangegeven. In de meeste landengroepen noemt men als tweede sterke competentie het *Vermogen om nieuwe ideeën en oplossingen te bedenken*. Deze competentie staat bij de Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen op nummer drie. De meeste afgestudeerden geven aan dat ze het *Vermogen om in een vreemde taal te schrijven en spreken* bij de drie zwakste competenties van hun opleiding scharen. Bij Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen is dit echter niet het geval. Zij zien het *Vermogen om rapporten, nota's of documenten te schrijven* het vaakst als een zwak punt. Verder vinden zijn het *vermogen om producten, ideeën of rapporten aan een publiek te presenteren* een van hun drie zwakste punten. Ten slotte zien zij als enige van alle landen(groepen) de *vaardigheid in het gebruik van computers en internet* als een van hun drie zwakste punten. Over het algemeen zien we grote verschillen tussen hoe relevant afgestudeerden de competenties vinden voor werk en hun oordeel over de kwaliteit van scholing in de gevolgde opleiding van deze competenties. Zonder uitzondering wordt de kwaliteit van scholing lager ingeschat dan de relevantie van deze competenties tijdens het werk. Opvallend genoeg zijn afgestudeerden alleen wat betreft de competenties *Creërend vermogen*, *Reflectief vermogen* en *Vermogen tot samenwerken* in meerderheid van mening dat de kwaliteit van hun scholing hiervan tijdens de opleiding goed was.

Nederlandse afgestudeerde kunstenaars vonden hun opleiding in veel gevallen geen goede voorbereiding om te starten op de arbeidsmarkt. Slechts één derde van hen vond de opleiding wel een goede basis om een begin te maken op de arbeidsmarkt. Een iets groter deel van de Nederlandse afgestudeerden van het kunstvakonderwijs vond de opleiding een goede basis voor het verder ontwikkelen van hun kennis en

vaardigheden. 46% van hen had deze mening. Dit is een iets kleiner deel dan het Europese gemiddelde onder de afgestudeerden van de kunstenopleidingen (49%). 58% van de Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen vond zijn/haar opleiding veeleisend. Er zijn niet veel afgestudeerden die hun opleiding als prestigieus beschrijven. Maar ongeveer drie van de tien afgestudeerden van de kunstenopleidingen in Nederland en gemiddeld in Europa waren van mening dat hun gevolgde opleiding veel prestige genoot. Erg beroepsgericht vinden Nederlandse afgestudeerden van het kunstvakonderwijs hun opleiding niet: 38% vond de opleiding beroepsgericht. Afgestudeerden van de kunstenopleidingen besteden relatief veel tijd aan hun studie. In Nederland besteedden de afgestudeerden gemiddeld 41 uur per week aan hun opleiding. Tegen het aantal uren dat de afgestudeerden van de kunstenopleidingen per week aan hun opleiding besteedden steekt het aantal studie-uren per week van de gemiddelde bachelorafgestudeerde schril af. Zo besteedde de gemiddelde Nederlandse HBO-afgestudeerde met 32 uur per week 9 uur minder aan de opleiding. 45% van de Nederlandse afgestudeerden van de kunstenopleidingen zei tijdens de opleiding meer gedaan te hebben dan nodig was om de tentamens te halen. Hiermee deden ze dit even vaak als het gemiddelde onder de Europese kunstenaars. Over het algemeen deden kunstenaars vaker dan de gemiddelde bachelorafgestudeerde meer dan nodig was om de tentamens te halen. In Nederland deed slechts een kwart van de HBO-afgestudeerden meer dan nodig was om de tentamens te halen; het kleinste aandeel van alle landen. 56% van de Nederlandse afgestudeerde kunstenaars streefde naar de hoogst mogelijke cijfers, tegenover 34% van alle Nederlandse bachelors.

Appendix

De samengevoegde competenties uit tabel 4.3 zijn samengesteld uit de volgende competenties per opleidingsprofiel:

1. **Creërend vermogen:** Dans, Docent Muziek, Autonome Beeldende Kunst, Docent Drama, Docent Dans, Film en Televisie, Theater, Vormgeving, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving.
2. **Reflectief vermogen:** Dans, Docent Muziek, Docent Drama, Docent Dans, Film en Televisie, Theater, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving.
Vermogen tot kritische reflectie: Autonome Beeldende Kunst, Vormgeving.
3. **Innovatief vermogen:** Dans, Film en Televisie, Theater.
Innovatie: Muziek, Voortgezette opleiding Muziek.
4. **Vermogen tot samenwerken:** Dans, Docent Muziek, Muziek, Docent Drama, Docent Dans, Theater, Vormgeving, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving.
5. **Communicatief vermogen:** Dans, Docent Muziek, Autonome Beeldende Kunst, Docent Drama, Docent Dans, Theater, Vormgeving, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving. **Communicatie:** Muziek, Voortgezette opleiding Muziek.
6. **Omgevingsgerichtheid:** Dans, Docent Muziek, Muziek, Voortgezette opleiding Muziek, Autonome Beeldende Kunst, Docent Drama, Docent Dans, Film en Televisie, Theater, Vormgeving, Docent Beeldende Kunst en Vormgeving.
7. **Ondernemerschap:** Dans, Muziek, Voortgezette opleiding Muziek, Film en Televisie, Theater.